

5. KESTÄVÄ ALUE- JA KAUPUNKIKEHITYS

5.5 Aluekehittämisen verkostoyhteistyön toimintamalli

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja: 150 000 €

Aikajänne: 05/2019–02/2020

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Aluekehittäminen sisältää eri hallinnonalojen ja maakuntien tavoitteiden ja toimien tarkastelemisen kokonaisuutena sekä valtakunnallisesta että alueiden näkökulmasta. Olennaista on toimijoiden välinen yhteistyö ja vuoropuhelu, jonka vahvistamiseksi aluekehittämisen kokonaisuutta ollaan uudistamassa nykyistä vuorovaikutteisempaan suuntaan. Tavoitteena on aiempaa konkreettisempi, yhteiselle tietopohjalle rakentuva ja alueiden erilaiset lähtökohdat ja kehittämisen edellytykset tunnistava yhteistyö. Valtion ja alueiden vuoropuhelussa painottuvat maakuntatason kysymykset, jolloin laajemmat, yliaalueelliset kysymykset ja kansallinen yhteistyö sekä toisaalta myös kunta-, seutukunta ja paikallistaso jäävät vähemmälle huomiolle.

Aluekehittämisen tavoitteena on edistää alueiden uudistumista, kestäväää kasvua ja tukea tasapainoista kehitystä eri puolilla maata. Taloudellisen elinvoiman ja työllisyyden edistämisen ohella keskeistä on väestön hyvinvoinnin, osaamisen ja sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen. Alueiden kehittäminen rakentuu alueiden vahvuuksien ja erikoistumisen varaan. Aluekehittämisen keskeiset kansalliset sisällöt määritellään hallitusohjelman pohjalta laadittavassa poikkihallinnollisessa alueiden kehittämisen painopistepäätöksessä; maakuntien keskeiset tavoitteet, sisällöt ja niiden toteuttaminen, kansalliset painopisteet huomioiden, puolestaan maakuntaohjelmissa. Aluekehittämispäätös ja maakuntaohjelmat ovat perusta aluekehittämisen toimenpiteille ja työkaluille ja valtion ja maakuntien väliselle vuorovaikutukselle.

Toiminnallisesti aluekehittäminen on yhteistyötä ja toimijoiden vuorovaikutusta. Aluekehittäminen tuo yhteen toimijoita, näkökulmia ja eri sektoreita sekä hahmottaa kokonaisuuksia, trendejä ja tuottaa synergioita näiden välillä. Maakunnan liittojen, kuntien ja niiden kehitysyhtiöiden sekä ministeriöiden ohella keskeisiä toimijoita ovat ELY-keskukset, korkeakoulut ja muut oppilaitokset, järjestöt ja elinkeinoelämä.

Aluekehittäjät tekevät yhteistyötä yli hallinnollisten rajojen paljonkin, mutta tälle yhteistyölle tai kokemusten vaihtamiselle aluekehittämisen hyvistä käytännöistä ja toimintatavoista ei nykyisin ole olemassa kansallista foorumia eikä vakiintuneita toimintamuotoja. Aluelähtöisesti muodostuneet verkostot liittävät yhteen kehittäjiä ja organisaatioita eri puolilta maata. Alueiden keskinäisen, omaehtoisen yhteistyön lisäksi verkostoilla voi olla rooli kansallisten politiikkalinjausten toimeenpanossa ja ne voivat toimia uudenlaisina aktiivisen vuoropuhelun ja yhteiskehittämisen foorumeina myös eri hallinnonalojen kanssa.

Nykyisellään yhteistyöfoorumit ovat osallistujajoukoltaan rajattuja. Foorumit tukevat osallistujien välistä oppimista ja yhdessä innostumista, mutta sulkevat pois yllättävien kombinaatioiden syntymisen ja erilaisten näkökulmien ja toimijoiden kohtaamisen. Suomesta puuttuu aluekehittämisen foorumi, joka kokoaisi eri alueiden toimijoita yhteen riippumatta näiden taustaorganisaatiosta tai asemasta. Sekä alueilla että ministeriöissä on tunnistettu tarve aluekehittäjien keskinäisen vertaisoppimisen ja sparrauksen foorumille, joka mahdollistaisi kokemustenvaihdon, osaamisen kumuloinnin ja tuloksien saamisen laajempaan käyttöön. Tämä myös vahvistaisi eri politiikkalohkojen, kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan yhteistyön syventämistä. Esimerkiksi tiedon tuottamisessa hyödyt voidaan moninkertaistaa, jos toimintaa

suunnitellaan, koordinoidaan ja fasilitoidaan asiantuntevasti. Ylialueellinen yhteistyö nousee erityiseen rooliin siinä, että niukkojen resurssien puitteissa kaikkea ei kannata tehdä itse.

Alueiden verkottumiseen nojaavasta aluekehittämisestä on Suomessa paljon kokemusta aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmista sekä maaseutu- ja saaristopolitiikkojen ohjelmatyöstä lähtien. Aluekehittämisohjelmat ovat olleet kansallisesti osarahoitettuja ja niillä on tuettu alueiden välistä temaattista yhteistyötä ja vertaisoppimista. Tässä toimintamallissa verkostotoiminnan hyötyjä ja tarvetta on arvioitu kansallisesti, ei niinkään alueiden tarpeista lähtien. Vaihtoehtoisena yhteistyön tapana on **suoraan alueiden oman kiinnostuksen ja rahoituksen varaan rakentuva** yhteistyö (vrt. esimerkiksi Ruotsin Reglab mutta myös muut kansainväliset mallit), jossa yhteistyön teemat valitaan tietyksi ajaksi alueiden yhteisellä päätöksellä. Tunnistettavissa on varmasti myös **näiden mallien välimuotoja**. Yhtenä näkökulmana on selvittää, löytyykö toimintaedellytyksiä aluekehityksen yhteistyötä fasilitoivalle verkostokoordinaatiolle, joka toimisi alueiden sekä mahdollisten yhteistyökumppaneiden rahoituksella. Toisaalta tarvitaan tietoa siitä, miten verkostoyhteistyö voi kytkeytyä kansallisen alue- ja kaupunkipolitiikan sekä maaseutu- ja saaristopolitiikan linjausten toimeenpanoon.

Tämän selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa erilaisista toimintamalleista ja rahoitusvaihtoehdoista aluekehittämisen verkostoyhteistyölle. Uusia toimintamalleja tarvitaan, jotta yhteistyöhön saadaan mukaan nykyistä laajempi joukko sidosryhmiä ja jotta keskinäisen tiedonvaihdon ja sparrauksen tuloksena syntyisi uutta ajattelua, ideoita ja inspiraatiota aluekehittämiseen. Oleellista on tunnistaa, millaisia foorumeita eri toimijat tarvitsevat ja mikä motivoi sitoutumaan verkostoyhteistyöhön taloudellisesti.

Selvityksessä tulee huomioida mahdollinen maakuntauudistus ja verkostomaisen toimintatavan kytkeytyminen osaksi aluekehittämisen kokonaisuutta ja instrumentteja (kuten kasvusopimukset) sekä mahdollisten tulevien maakuntien toimintaa (esimerkiksi sote-alan TKI-yhteistyö). Työssä tulee arvioida verkostomaisen toimintatavan mahdollisuuksia, hyötyjä ja esteitä paikallisille, alueellisille ja kansallisille aluekehittämisen toimijoille ja toisaalta ilmiölähtöiselle kehittämiselle. Selvityksessä tulee tarkastella verkostoyhteistyötä sekä paikallisten että alueellisten toimijoiden omaehtoisen kehittämisen, että toisaalta myös kansallisten tavoitteiden näkökulmasta. Hankkeessa tehtävän analyysin perusteella toteuttajalta odotetaan ehdotusta alue- ja kaupunkikehittämisen verkostoyhteistyön käynnistämiseksi.

Hanke tukee aluekehittämisen toimintatapojen uudistamista riippumatta hallinnollisista rakenteista tai maakuntauudistuksen toteutumisesta. Toimintamallia pohdittaessa tulee huomioida olemassa olevat verkostot, kuten esimerkiksi maaseutuverkosto, MAL-verkosto, seutukaupunkiverkosto ja aluekehittäjien muut säännölliset tapaamisfoorumit sekä käynnissä olevat aloitteet, kuten innovaatiopolitiikan dialogialustan valmistelu, ja hyödyntää niistä saatuja kokemuksia.

Hankkeen pääpaino voi olla alue- ja kaupunkipolitiikan verkostoyhteistyössä mutta selvityksessä on tarkasteltava ja tuotava ehdotuksia myös verkostoitumisen mahdollisuuksista kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan yhteistyön ja kumppanuuden syventämiseksi.

Tutkimuskysymykset:

Ohessa kuvatut tutkimuskysymykset ovat suuntaa antavia ja tarjoajalla on mahdollisuus muotoilla kysymyksenasettelua, jotta hankkeen tulokset palvelevat alue- ja kaupunkikehittämisen toimintatapojen uudistamista.

Minkälainen verkostoyhteistyön toimintamalli (tai mallit) tukisi sekä aluekehittämistoimijoiden omaehtoista ja monimuotoista verkottumista ja vertaisoppimista että aluekehittämisen kokonaisuutta?

- Miten toimintamalli tukisi maaseutu-, saaristo- ja kaupunkipolitiikan yhteistyön, kumppanuuden ja verkostomaisen työskentelyn syventämistä?
- Mitä uusia mahdollisuuksia ja hyötyjä verkostomainen toimintatapa voi tarjota paikallisille, alueellisille ja kansallisille aluekehittämisen toimijoille ja mitä esteitä verkostoyhteistyölle on?
- Miten toiminta tulisi organisoida ja rahoittaa?
- Miten aluekehittämisen verkostoyhteistyöllä voidaan edistää sekä horisontaalista (sektorirajat ylittävää) että vertikaalista (paikallisen, alueellisen ja kansallisen tason) yhteistyötä?
- Mitä hyviä käytäntöjä verkostoyhteistyöhön liittyen on tunnistettavissa ja levitettävissä?
- Millaisia vaikutuksia ehdotetulla toimintamallilla tai malleilla voidaan ennakoida olevan?

Yhteydet hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan, valtioneuvoston strategioihin ja muuhun selvitys- ja tutkimustoimintaan:

Maakuntauudistus, aluekehittämisen uudistus, seuraavan hallituksen kansallisten alueiden kehittämisen painopisteiden ja instrumenttien valmistelu.

Raportointi:

Loppuraportti hankkeen päättyessä ja lisäksi policy brief, johon kiteytetään politiikkasuositukset.